

en met zo min mogelijk kosten voor de Gemeente ³⁹⁾. De Gemeente moest vaak haar toevlucht nemen tot het doen van concessies, zodat achter deze prachtige woonstraten volksstraten kwamen, met vaak onvoldoende afstand tussen de achtergevels. Geen enkele exploitant zag gaarne zijn terrein uitsluitend bestemd voor een betere buurt, omdat de exploitatie van werkmansstraten veel vlotter liep.

Samenvattend kunnen we zeggen dat in Rotterdam in deze jaren een enorme hoeveelheid huizen is gebouwd en dat men zo de sterke bevolkingstoename heeft weten op te vangen. Ons rest nu nog om na te gaan, wie de mensen zijn geweest die Rotterdam van die tienduizenden woningen hebben voorzien.

IV. DE BOUWERS

In het tweede hoofdstuk ⁴⁰⁾ werd reeds vermeld dat de uitbreiding van Rotterdam na 1883 geheel in handen van particulieren was gegeven, zij het dan naar voorschriften van de gemeentelijke overheid. De vraag doet zich nu voor, welke mensen zich in de door ons beschouwde periode, de begintijd van het moderne kapitalisme, met die stadsuitbreiding hebben beziggehouden. Wie hebben die speculatieve bouw van tienduizenden woningen uitgevoerd? Waren dat kapitalisten die op deze manier hun kapitaal trachtten uit te breiden? Waren het misschien mensen van buiten de stad die zich hier een goed bestaan trachtten te verwerven? Zijn deze mensen er in die tijd beter op geworden? Was er sprake van samenwerking tussen de bouwers? In dit hoofdstuk zal getracht worden op deze en andere vragen een antwoord te geven ⁴¹⁾.

H. J. Cramer	H. J. v. d. Berg	P. S. v. Dongen
R. D. van Andel	C. Bal	J. Moerman
W. A. van Hattem	C. Haak	A. C. v. d. Akker
H. A. Lieuwens	C. Kurpershoek	C. Kloos
W. J. Godfroy	B. Hooykaas	A. Henkemans Sr.
F. v. d. Hoonard	J. A. Peeters	A. Verschoor
J. Hoogenboom	C. J. v. Tusschenbroek	C. A. Schuld
M. Zaayer	M. Vermeer	C. Janssen
H. J. Egelie	H. v. Oosterum Jr.	Mr. A. v. Mens
M. N. Hoos	J. Rietmeyer	J. A. v. d. Heul
	W. Moll	A. v. Doorn